

UOT 327.3

AZƏRBAYCANIN SERBIYA İLƏ ELM VƏ TƏHSİL ƏLAQƏLƏRİNİN MÖVCUD DURUMU VƏ PERSPEKTİVLƏRİ

QULİYEVA NƏRMİN MƏZAHİR qızı

Bakı Slavyan Universiteti, Bakı, dissertant

knarmina@yahoo.com

Açar sözlər: Azərbaycan Respublikası, Serbiya, elm, təhsil, ali məktəblər, mədəni əlaqələr

Giriş. XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycan Respublikasının cənubi slavyan respublikaları, o cümlədən Serbiya və Monteneqro ilə bütün sahələrdə əlaqələri inkişaf etməkdədir. Xüsusilə son on ildə yüksək səviyyəli qarşılıqlı rəsmi səfərlər və bu səfərlər çərçivəsində imzalanan sənədlər Azərbaycanın Serbiya və Monteneqro ilə müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişaf mərhələsində olduğunu göstərir. Sıx əməkdaşlıq elm və təhsil sahəsində də özünü göstərməkdədir. Məqalədə ölkələrimiz arasında elm və təhsil sahəsində əməkdaşlığın mövcud durumu, formaları və perspektivləri araşdırılır.

Əsas hissə. 2011-ci il iyunun 8-də Azərbaycan və Serbiyanın Təhsil və Elm, Gənclər və İdman Nazirlikləri arasında [1], 2014-cü ildə respublikamız ilə Monteneqronun Təhsil Nazirlikləri arasında [2] imzalanmış sazişlər və digər sənədlər ölkələrimiz arasında elm və təhsil sahəsində əməkdaşlığın hüquqi-normativ bazasını təşkil edir.

Azərbaycan Respublikası TN-nin Serbiya və Monteneqro Təhsil Nazirlikləri ilə imzaladığı bu sazişlərdə tərəflər ali təhsil müəssisələri arasında birbaşa əlaqələrin qurulmasını, birgə tədqiqatların aparılmasını, ölkələrində keçirilən konfrans və simpoziumlarda iştirak etmək üçün və hər təhsil sahəsindəki qabaqcıl təcrübəsini öyrənmək məqsədi ilə mütəxəssislərin qarşılıqlı səfərlərinin təşkil edilməsini, universitetlərdə Azərbaycan və serb dillərinin tədrisinin təşkilinə və həyata keçirilməsinə yardım göstərilməsini və s. öz öhdələrinə götürüdürlər.

Hüquqi-normativ bazanın yaradılması ölkələrimiz arasında təhsil sahəsində ikitərəfli əlaqələrin inkişafına və ayrı-ayrı universitetlər arasında birbaşa əməkdaşlıq sazişlərinin bağlanmasına təkan vermişdir. Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrindən Bakı Dövlət Universiteti (BDU), Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Utniversiteti (AMİU), Bakı Ali Neft Məktəbi (BANM), Azərbaycan Tibb Universiteti (ATU), ADA Universiteti və Azərbaycan Dillər Universiteti (ADU) Serbiyanın Belqrad Universiteti (BU) ilə əməkdaşlıq telləri qurmuşlar.

Belə ki, 2012-ci ilin oktyabrında Belqrad Universitetinin rektoru akademik V. Bumbaşireviç BDU-da qonaq oldu. Görüşdə universitetlər arasında əməkdaşlıq müqaviləsi imzalandı. İmzalanan müqavilə ikitərəfli birgə simpozium, seminar və konfransın təşkilini və qarşılıqlı maraq doğuran layihə və proqramlarda birgə iştirakı, professor və müəllim heyətinin elmi sahədə ixtisaslarının artırılmasına qarşılıqlı yardımını, eləcə də tələbə, tədqiqatçı və doktorantların mübadiləsini nəzərdə tuturdu. [3]

2012-ci il 9 oktyabr tarixində Serbiyanın Belqrad Universitetinin rektoru, akademik V. Bumbaşireviçin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti (Belqrad Universitetinin prorektoru, professor M.İvetiç, Arco Projekt şirkətinin direktoru, Universitetin professoru P.Arsiç, Birləşmiş millətlər təşkilatının təhsil, elm və mədəniyyət sahəsində YUNESKO-nun təmsilçisi, Universitetin professoru J.Despotoviç) Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin (AzMİU-nun) qonağı oldu. Görüşdə təhsil problemləri müzakirə edildi. Müzakirələr zamanı universitetin rektoru professor G.Məmmədova hazırda Belqrad Universitetinin nəzdində olan, lakin Azərbaycanda mövcud olmayan su təsərrüfatı menecmenti sahəsinin işlənilməsinə və bu sahənin

universitetdə ayrıca fakültə kimi mütəxəssis yetişdirməsinə xüsusi ehtiyac olduğunu diqqətə çatdırmışdır. Belqrad Universitetinin fəaliyyəti barədə məlumat verən V.Bumbaşireviç bildirmişdir ki, 31 fakültə üzrə 80 min tələbə və 10 min müəllimi olan bu ali təhsil ocağı 204 illik fəaliyyəti dövründə bir çox universitetlərlə əməkdaşlıq etmişdir və hazırda bu proses yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Belqrad Universitetinin Su təsərrüfatı və kommunikasiya sistemləri fakültəsinin professoru Jovan Despotoviç Azərbaycanda səfərdə olduqları müddətdə artıq bir sıra birgə layihələrin həyata keçirilməsi üçün təkliflər verdiklərini bildirmişdir. Belqrad Universitetinin prorektoru professor Marko İvetiç ölkəsində yağış və çay sularının yeni texnologiyalarla və su təsərrüfatı sahəsində peşəkar menecmentlərin köməyi ilə təmizlənilib, kənd təsərrüfatında və texniki su kimi istifadədə əldə etdikləri uğurlardan danışmışdır. Sonda AMİU ilə Belqrad Universiteti arasında elmi, təcrübi və nəzəri sahədə əməkdaşlığa dair memorandum imzalanmışdır. [4]

Belqrad Universitetinin prorektoru professor M. İvetiç Serbiyada bu sahədə xüsusi irəliləyiş əldə etdiklərini vurğulayıb. Ölkələrində həm yağış, həm çay sularının yeni texnologiyalarla və təbii ki, su təsərrüfatı sahəsində peşəkar menecmentlərin köməyi ilə təmizlənilib, kənd təsərrüfatında və texniki su kimi istifadədə əldə etdikləri uğurlardan danışıb. [5]

İki ölkə arasında gənclər və tələbə təşkilatları arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində qarşılıqlı səfərlər müsbət rol oynamışdır. Belə ki, 2013-cü il sentyabrın 2-dən 9-dək Azərbaycan Gənclər Təşkilatları İttifaqının nümayəndə heyəti Serbiya Respublikasında oldu. Belqrad, Nişkor və Singidunum universitetinin tələbələrindən D.Dimiç, M. Zlatiç, M. Toşiç və A. Nikoliçdən ibarət nümayəndə heyəti Azərbaycan Tələbə Gənclər Təşkilatları İttifaqı (ATGTİ) ilə Serbiya Universitetlərinin SKONUS Tələbə Konfransı arasında əməkdaşlıq çərçivəsində 2013-ci il sentyabrın 10-dan 16-dək Azərbaycan Respublikasında oldu. [6]

2014-cü il dekabrın 26-da ADA Universitetinin Avropa İttifaqı Araşdırmalar Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə Serbiyanın sabiq Prezidenti B. Tadiç Universitetin müəllim - tələbə kollektivinə qloballaşan dünyada baş verən dəyişikliklər haqqında mühazirə oxuyaraq iki ölkə arasında təhsil əlaqələrinə özünəməxsus töhfə verdi. O, çıxışı zamanı müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində müxtəlif güclər arasında mövcud münasibətlərin bütün dünyanı real təhlükə ilə üz-üzə qoyduğunu, Vahid Avropanın yaradılması prosesinin sürətləndirilməsinin vacibliyini vurğuladı. [7]

Təhsil və elm sahəsində əməkdaşlığın qurulmasında səfirlərin də rolunu qeyd etmək lazım gəlir. Belə ki, 2014-cü ildə Serbiyanın səfiri Bakı Ali Neft Məktəbində müəllim - tələbə kollektivinin qonağı oldu. Görüş çərçivəsində Bakı Ali Neft Məktəbi ilə Serbiyanın aparıcı ali təhsil ocaqları arasında əlaqələrin qurulmasının məqsədmüvafiq olduğu vurğulandı, gələcəkdə universitetlərarası əməkdaşlığın qurulması, ikitərəfli əlaqələr çərçivəsində universitetlərarası tələbə və müəllim mübadiləsi ilə bağlı razılıq ifadə edildi. [8]

2015-ci il mayın 13-də Belqrad Universitetinin Stomatologiya fakültəsinin dekani Dr.M.Vukadinoviçin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin Azərbaycan Tibb Universitetində (ATU) görüşü zamanı tərəflər ATU ilə Serbiya arasında tələbə mübadiləsinin reallaşdırılmasının vacibliyini qeyd etdilər, ATU-nun Stomatologiya fakültəsi ilə Belqrad Universitetinin Stomatologiya fakültəsi arasında rezident mübadiləsi aparmaq haqqında ilkin razılıq əldə olundu. [9]

07 iyun 2018-ci il tarixində Serbiya Səfirliyinin təşəbbüsü ilə Bakı Biznes Universitetində Serbiyanın Belqrad Biznes Məktəbinin nümayəndələri ilə görüş keçirildi. Görüş zamanı Bakı Biznes Universiteti (BBU) ilə Belqrad Biznes Məktəbi arasında müəllim-tələbə mübadiləsi, birgə elmi-tədqiqat işlərinin aparılması, layihə və proqramların icra edilməsi, müştərək beynəlxalq elmi konfransların, simpozium, sərgi və seminarların keçirilməsi və s. sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə edildi. [10]

Azərbaycan Dillər Universiteti (ADU) Azərbaycan-Serbiya təhsil əlaqələrində mühüm və özünəməxsus yerə malikdir. ADU Belqrad Universiteti ilə ali məktəblərarası saziş və müqavilələr çərçivəsində beynəlxalq əməkdaşlıq telləri qurmuşdur. Müqavilə universitetlərarası müəllim-tələbə mübadiləsinə nəzərdə tutur.

ADU və Belqrad Universiteti arasında ikitərəfli əməkdaşlığın ən böyük uğurlarından biri də Belqrad Universitetində 2018-ci il aprelin 26-da Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin yaradılması oldu. Mərkəz Azərbaycan dilinin, onun zəngin mədəniyyətinin geniş təbliği məqsədilə yaradılmış və ötən müddət ərzində diqətəlayiq işlər görmüş, Serbiya tələbələrinə ana dili və mədəniyyətimiz ilə tanış olmaq imkanı vermişdir. [11]

ADU-nun tərkibində 22 may 2018-ci il tarixindən Serb dili və Mədəniyyəti Mərkəzi fəaliyyət göstərir [12]. Mərkəzin açılışında Serbiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Vuçiçin iştirak etməsi elm, təhsil və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlığın inkişafında mərkəzin böyük rol oynayacağına verilən önəm idi. Mərasim zamanı Prezident Aleksandr Vuçiçə ADU-nun fəxri doktoru diplomu təqdim edildi. [13]

Beləliklə, ADU və Belqrad Universitetlərində mərkəzlərin yaradılması nəinki bu ali təhsil müəssisələri arasındakı sıx elm və təhsil əlaqələrinin, həm də ölkələrimiz arasında təşəkkül tapmış yüksək mədəni və humanitar əlaqələrin təzahürü oldu. Xalqlarımız arasında yeni bir mədəniyyət körpüsü olan mərkəzlər serb və Azərbaycan mədəniyyətlərinin qarşılıqlı olaraq təbliği və tanıtılmasında, ölkələrimiz arasında mədəni münasibətlərin daha da dərinləşməsində, qarşılıqlı tələbə və təcrübə mübadiləsinin genişlənməsində, Serbiya və Azərbaycanda multikultural mühitin öyrənilməsində, multikulturalizmin qarşılıqlı tədrisi və ortaq dəyərlərin mənimsənilməsində mühüm rol oynamaqdadır.

ADU və Belqrad Universiteti arasında elmi əməkdaşlığın formalarından biri də müştərək elmi konfransların keçirilməsidir. Belə ki, 2018-ci il aprelin 26-da Ümummillli liderin 95 illik yubileyinə həsr olunmuş konfransda rektor V. Bumbaşireviç, professor E. Milkoviç, serb ədəbiyyatının tədqiqatçısı professor Cəlil Nağıyev, tərcüməçi Ə. Ağalarov, professor Zərifə Əlizadə və digərləri Serbiya və Azərbaycan ədəbiyyatları arasında çoxəsrlik tarixə malik böyük mənəvi bağlılığın olduğunu konkret faktlar əsasında bildirdilər. [14]

2018-ci ilin mayın 21-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi Belqrad Universitetinin Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzində də qeyd edildi. Tədbirdə Belqraddakı Azərbaycanın Səfirliyinin və Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşları, Belqrad Universitetinin kollektivi iştirak etdilər. “Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzi”nin direktoru L.Məcədova AXC-nin qurulmasından, daxili və xarici siyasətindən, professor L.Markoviç iki ölkə arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın inkişafından, professor A.Mitroviç Şərq dillərinin tədrisindən və yeni yaradılmış Mərkəzin əhəmiyyətindən, professor Z. Əlizadə rəhbərlik etdiyi Mədəniyyət Mərkəzinin fəaliyyətindən, şərqşünas alim E.Milkoviç Azərbaycanın multikultural və tolerant ənənələrindən, Serbiyada səfirliyimizin müşaviri C.Məcədov Azərbaycan Respublikasının varisi olduğu AXC-nin ölkədə demokratik dəyərlərin bərqərar edilməsinə yönəlmiş siyasətindən ətraflı bəhs etdilər. [15]

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, Belqrad Universitetində Azərbaycan və Serbiya alimlərinin iştirakı ilə Avropada “Kitabi-Dədə Qorqud” irsinin tədqiqinə həsr edilən elmi tədbir keçirilmişdir.

2019-cu il mayın 14-də ADU-nun Serbiya Dili və Mədəniyyəti Mərkəzində Belqrad Universitetinin professoru E.Mijikovic mədəni əlaqələrə dair ustad dərslər keçdi. O, Serbiya-Azərbaycan elm, təhsil və mədəni əlaqələrini, Belqrad Universitetində açılan Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin, ADU-da təsis edilən Ser Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin fəaliyyətlərini təhlil etdi, Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr edilmiş konfransın işini yüksək qiymətləndirdi, Azərbaycanda həyat tərzinə çevrilmiş dünyaya örnək multikultural siyasətə rəğbət bəslədiklərini bildirdi. ERASMUS proqramı çərçivəsində müəllim və tələbə mübadiləsinin davam etdirilməsi və möhkəmləndirilməsinin vacibliyini söyləyən prof. E.Mijikovic mədəniyyətimizin təbliğində Z.Əlizadənin rolu və fəaliyyətini yüksək qiymətləndirdi, elmi əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi məqsədilə nəzərdə tutulan planlardan bəhs etdi. [16]

2019-cu il mayın 19-da ADU-da universitetin Serbiya dili və mədəniyyəti, Azərbaycan dilçiliyi kafedrasının və Azərbaycanşünaslıq ETL-nin birgə təşkilatçılığı ilə dəyirmi masa keçirildi. Dəyirmi masada hər iki respublikanın alim və mütəxəssislərin iştirakı ilə Serbiya-Azərbaycan elmi-

ədəbi əlaqələrinin mövcud vəziyyəti, uğurları, problemləri və perspektivləri ilə bağlı müzakirələr aparıldı. Belqrad universitetinin professoru E.Milkoviç çıxışında Serbiyada Azərbaycan səfirliyinin multikultural dəyərlərin təbliği istiqamətdə gördüyü işləri yüksək dəyərləndirdi. Müzakirələr zamanı elmi-ədəbi əlaqələrin inkişafına müsbət təsir göstərən amillərdən birinin də Belqrad universitetinin Şərqsunaslıq fakültəsində “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun, “Əli və Nino”, A.İmanquliyevanın elmi əsərləri əsasında yazılmış “Romantik poeziya Şərq və Qərb problemləri kontekstində” adlı əsərlərin serb dilində tələbələrin vacib oxunan ədəbiyyat siyahısına daxil olunmasını qeyd etdilər. Prof. A.Babayev Serbiyada keçirilən Azərbaycan dili dərsləri haqqında söhbət açdı, proqram və dərslərdən bəhs etdi. [17]

Azərbaycan Dillər Universitetinin Tələbələrlə iş və tərbiyə şöbəsinin baş mütəxəssisi Gülnar Xəlilova ATƏT-in Serbiyanın Belqrad şəhərində 2019-cu il 10-14 iyun tarixində təşkil etdiyi "Uzun müddətli müşahidəçilər" üçün təlimdə iştirak edib. Təlimə 15 ölkədən 27 nümayəndə seçilib. Azərbaycanla yanaşı Moldova, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Şimali Makedoniya, Serbiya, Belarusiya, Albaniya, Özbəkistan, Ukrayna, Monqolustandan nümayəndələr də iştirak edib. Təlimlərin sonunda iştirakçılara sertifikatlar təqdim olunub. [18]

Nəticə. Faktlar onu deməyə əsas verir ki, bu gün Azərbaycanın Serbiya, Xorvatiya, Sloveniya, Bosniya və Herseqovina ilə əlaqələri bütün sahələrdə, o cümlədən təhsil sferasında öz inkişaf dövrünə başlamışdır. Ölkələrimizin rəhbərlərinin bəyanatları da göstərir ki, mövcud dostluq və tərəfdaşlıq münasibətləri bundan sonra daha da möhkəmləndiriləcək.

Təhsil və elm sahələrində əməkdaşlığın tarixinin təhlili göstərir ki, ali məktəblər arasında əməkdaşlığın qurulması və inkişafı üçün zəruri siyasi-hüquqi baza yaradılmış, bəhs etdiyimiz illərdə təhsil sahəsində universitetlərarası əlaqələr ildən-ilə dərinləşmiş və genişlənmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikası və Serbiya Respublikası arasında 2011-ci il iyunun 8-də Belqrad şəhərində imzalanmış sənədlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı // <http://www.e-qanun.az/framework/21993>
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı // <http://www.e-qanun.az/framework/28706>
3. Abel Məhərrəmov Belqrad Universitetinin nümayəndə heyətini qəbul edib // Mətbuat və İnformasiya Şöbəsi, 08 oktyabr, 2012-ci il.
4. Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti ilə Serbiyanın Belqrad Universiteti arasında memorandum imzalanmışdır // https://azertag.az/xeber/Azerbaycan_Memarliq_ve_Insaat_Universiteti_ile_Serbiyanin_Belqrad_Universiteti_arasinda_memorandum_imzalanmisdir-188962
5. İki ölkənin səfiri Bakı Ali Neft Məktəbində olub // <https://news.milli.az/society/143667.html>
6. Делегација студената из Србије у Бакуу // <http://www.baku.mfa.gov.rs/cir/newstext.php?subaction=showfull&id=1379496231&ucat=106&template=HeadlinesCir&>
7. Serbiyanın sabiq Prezidenti “ADA” Universitetində mühazirə oxuyub // <https://www.muallim.edu.az/www.old/axiv/2014/50/03.htm>
8. İki ölkənin səfiri Bakı Ali Neft Məktəbində olub // <https://qafqazinfo.az/news/detail/iki-olkenin-sefiri-baki-ali-neft-mektebinde-olub-69866>
9. Serbiyanın səfiri ATU-nun qonağı oldu // <http://amu.edu.az/az/news/522>
10. Serbiyanın Azərbaycan Respublikasındakı səfiri və Belqrad Biznes Məktəbinin rektoru ilə görüş // <http://bbu.edu.az/az/news/23/206>
11. Belqrad Universitetində Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzi yaradıldı // <https://www.moderator.az/news/222851.html>
12. Serb dili və Mədəniyyəti Mərkəzi // <https://adu.edu.az/az/haqqimizda/merkezler/68.html>

13. Serbiya Prezidentinə Azərbaycan Dillər Universitetinin Fəxri doktoru diplomu təqdim edilib//[https://azertag.az/xeber/Serbiya Prezidentine Azərbaycan Diller Universitetinin fexri doktoru diplomu teqdim edilib-1165069](https://azertag.az/xeber/Serbiya_Prezidentine_Azərbaycan_Diller_Universitetinin_fexri_doktoru_diplomu_teqdim_edilib-1165069)
14. Serbiyada Heydər Əliyev konfransı keçirilib //https://modern.az/az/news/163594
15. Belqrad Universitetində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbir keçirilib// <http://stimulxeber.az/sosial/16017-belqrad-universitetinde-azerbaycan-xalq-cumhuriyyetinin-100-illik-yubileyine-hesr-olunmush-tedbir-kechirilib.html>
16. Belqrad Universitetinin professoru ADU-da ustad dərslər keçib // <https://adu.edu.az/az/xeberler/xeberler/3436.html>
17. ADU və Belqrad Universiteti arasında elmi-ədəbi əlaqələr müasir tələblər səviyyəsində” dəyirmi masa keçirilib // <https://adu.edu.az/az/xeberler/xeberler/3439.html>
18. ADU-nun əməkdaşı Belqradada təlimdə iştirak edib// <https://adu.edu.az/az/xeberler/xeberler/3537.html>

РЕЗЮМЕ

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ СЕРБИЕЙ И АЗЕРБАЙДЖАНОМ

Гулиева Н.М.

Ключевые слова: *Азербайджанская Республика, Сербия, наука, образование, вузы и научно-культурные связи*

В начале XXI века отношения Азербайджанской Республики с южнославянскими республиками, в том числе с Сербией и Черногорией, развиваются во всех сферах. В частности, взаимные официальные визиты на высоком уровне за последнее десятилетие и документы, подписанные в ходе этих визитов, показывают, что Азербайджан развивает сотрудничество с Сербией и Черногорией в различных областях. Тесное сотрудничество проявляется также в сфере науки и образования.

SUMMARY

CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RELATIONS BETWEEN SERBIA AND AZERBAIJAN

Guliyeva N.M.

Key words: *the Republic of Azerbaijan, Serbia, science, education, higher education and scientific - cultural relations*

At the beginning of the XXI century, the relations of the Republic of Azerbaijan with the South Slavic republics, including Serbia and Montenegro, are developing in all areas. In particular, high-level reciprocal official visits over the past decade and the documents signed during these visits show that Azerbaijan is developing cooperation with Serbia and Montenegro in various fields.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	13.08.2020
	Son variant	26.02.2021